

VERBELE „DENUMIRII” ȘI RELAȚIA CU ALTE VERBE CARE PRIMESC DOUĂ COMPLEMENTE - CU REFERIRE SPECIALĂ LA LIMBA VECHĂ -

GABRIELA PAN DINDELEGAN

Universitatea din București

Institutul de Lingvistic „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, București

1. Preliminarii

1.1. Verbele „denumirii” fac parte din clasa cuvintelor *metacomunicative*, cuvinte care permit „trecerea de la limbaj la metalimbaj”, „de la sistemul lexical mundan la sistemul metalingvistic”¹.

Ca efect sintactic al acestui comportament: unul dintre argumentele verbului este un nume propriu cu o semnificație aparte, nu cu una autoreferențială, cu trimitere la un individ anume (cum sunt numele proprii autentice), ci una nonreferențială, cu trimitere la o proprietate a unui individ, proprietate care privește denumirea acestuia și care este selectată din clasa componentelor metalingvistice.

În plan sintactic, comportamentul nonreferențial „se traduce” în imposibilitatea de a înlocui numele propriu printr-un grup nominal complet, deci conținând un determinant, așa cum se întâmplă în cazul numelor proprii autentice (*L-au numit *acest copil/copilul* – construcția este posibilă numai dacă grupul *copilul* s-a recategorizat ca substantiv propriu de denumire!). În schimb, ca orice nominal din poziție predicativă și nu argumentală, este substituibil cu unul dintre adverbele seriei *a a, cum?, cumva* (*L-au numit a a/cumva/Cum l-au numit?*). Alt reflex sintactic este a ezarea în poziția CPO a oricărei clase morfologice (vezi: *L-au numit „dumnealui”/„5”/„hip-hop”/„ah, ah!”/„taie-lemn”*) și a componentelor autonimice aparținând altui sistem lingvistic/alte limbi (vezi: „ciora cu numele boierii le zicea *consules*, adică capetele sfatului, c *consilium* l țin te iese sfatul”, Costin, DNM, 252), semnificativ că aceste componente se substantivizează, ca substantive proprii, dar substantive aparținând codului metalingvistic.

1.2. În concluzie, caracteristicile construcției analizate sunt următoarele:

– verbul + nominalul din poziția CPO aparținând planului metalingvistic, primul în calitate de „prezentator” al componentelor de metalimbaj, al doilea, în calitate de component metalingvistic propriu-zis;

¹ Cf. Roibu (2008), unde se face distincția între cuvintele metalingvistice și autonime, sub aspect semantic, dar, mai ales, sub aspectul tratamentului lor morfosintactic extrem de diferit. Interesantă este tipologia cuvintelor metalingvistice, care se împart în: substantive, verbe, cu tipologia lor sintactică și semantică diversă, adjective și câteva adverbe. Autoarea distinge și o clasă de „prezentatori” ai cuvintelor metacomunicative, care permit introducerea explicită a componentelor metacomunicative. Credem că aici ar trebui să fie cuprinse și verbele „denumirii”, rolul lor fiind de „anunț” și „a introduce” cuvintele din sistemul paralel, metalingvistic.

- nominalul din poziția CPO apare într-o poziție sintactică predicativă, și nu referențial, exprimând o proprietate „de denumire” a unei entități;
- când poziția este ocupată de un nume propriu, acesta nu este unul autentic, autoreferențial;
- în poziția CPO pot apărea și componente aparținând altui sistem lingvistic (preluate ca atare din alt limb).

1.3. De ce am preferat faptele de limbă veche? Faptele de limbă veche surprind situații intermediare și asigură, mai transparent, explicarea mecanismului de schimbare a statutului sintactic și semantic al verbului. Analiza pe limbă veche surprinde trecerea de la verbul „dicendi” la un verb al denumirii, sugerând trecerea de la vorbirea directă la utilizarea metalingvistică a componentelor pe care verbele denumirii le introduc.

2. Inventarul și tipologia verbelor „denumirii” în limba veche; tratamentul lor sintactico-semantic

2.1. Distingem subclasa verbelor „dicendi”, cu următoarele tipare sintactice¹:

(a) S lexicalizat/inclus + OI + *zice* + CPO

- (1) „cumu-**i zic** unii **Moldova**”, Ureche, L, 72
- (2) „și a a P tru vod putem s -**i zicem Milostivu**”, Ureche, L, 156
- (3) „vine ienii **îi zic** acei limbi **Colfo de Vine ie** [...]; turcii, grecii și noi **zicem** (Ø) **Marea Albă**”, Costin, DNM, 245
- (4) „steaocă cea care **riia zicem** noi **luceaf rul cel de noapte**”, Costin, DNM, 245.
- (5) „cum toată lumea **zice italianului a a** cu un nume”, Costin, DNM, 249.

De observat realizarea CPO atât ca nume propriu de denumire (1, 3), cât și ca nume comune, devenite contextual proprii (2, 4), precum și realizarea adverbială, prin adverbul anaforic *a a* (5).

(b) Ø (nedeterminat 3sg./3pl.²) + OI + *zice* + CPO

- (6) „den Flachia **i-au zis Vlahia**”, Ureche, L, 72
- (7) „tefan vod **ce-i zic cel Bun**”, Ureche, L, 81
- (8) „**Zicu-i** și **ar de 7 ora**, din limba nemescă”, Ureche, L, 131
- (9) „**Gol è îi dzic** pre numele unui boier”, Costin, L, 119
- (10) „le-au venit acel nume de atunci, de **le-au dzis cozac**, adecă cpra”, Costin, L, 124,
- (11) „vornicul Iordache Cantacuzino, **ce-i dzice Deleanul**”, Neculce, L, 377.

(c) S lexicalizat/inclus + OD + *chema* + CPO

- (12) „al îi **îi cheam papista i**, al îi **îi cheam sombota i**”, Ureche, L, 132

¹ Cele patru subclase sunt semnalate în Pan Dindelegan (1968).

² În limba veche, este foarte frecvent „nedeterminarea” realizată prin persoana a 3-a pl.; în plus, în cazul perfectului compus, apare omonimia 3 sg. = 3 pl., creând ambiguitate asupra formei (sg. sau pl.?).

(d) Ø (nedeterminat 3sg./3pl.) + OD + *chema* + CPO

- (13) „**cumu-i cheam**”, SB, 43/18
- (14) „pre care **o au chiebat Molda**”, Ureche, L, 72
- (15) „13 sate a unui ghegeneral, ce-**l chema Sidlovschi**”, Neculce, L, 257.

Distinc ia (a, b) vs (c, d) prive te regimul verbului: cu dativul vs cu acuzativul (proprietatea „de denumire” prive te un individ realizat printr-un nominal a ezat sintactic în pozi ia OI, respectiv în pozi ia OD). Distinc ia (a) vs (b) i (c) vs (d) prive te lexicalizarea, respectiv nelexicalizarea pozi iei S; în (b) i (d), subiectul este nedeterminat, realizat frecvent, în limba veche, prin persoana a 3-a plural. Nelexicalizarea i nedeterminarea din (b), (d) au constituit primul pas în procesul de alunecare spre alt tipar sintactic.

2.1.1. Variante sintactice (reflexivizate, impersonalizate, detranzitivizate/ergativizate) ale structurilor de baz , i anume:

- (16) „iar l cuitorii râi **î i zice ardeleni**”, Ureche, L, 130
- (17) „cum s **zice** la noi **zorbà**”, Neculce, L, 288
- (18) „carte sventei dumnezeie ti m n stare ce **se cheam Golgota**, DÎVR, 31
- (19) „carea s **cheam** i iaste **încep tura în elepciunei**”, Varlaam, R, 199
- (20) „în âra Bra eului, care s **chiam** cu alt nume **Bârsa**”, Costin, L, 184.

De observat, în (16), calitatea verbului *a zice* de verb agentiv, reflexivitatea fiind efectul coreferin ei S = OI. Dimpotriv , în (17-20), asist m la trecerea de la CPO la NP, ca efect al schimb rii statutului sintactic i semantic al verbelor (detransitivizare/ergativizare, în variant cu reflexiv obligatoriu, i, implicit, deagentivizare: *îl cheam* > *se cheam* , *zice cuiva* > *i se zice cuiva*).

Vezi i verbul tranzitiv *a cuvânta* din clasa „dicendi”, utilizat într-o structur reflexiv ergativizat :

- (21) „singurimea cuvântului *sintaxis*; în rumânescul dialect **se cuvânteaz încheiere**”, Eustatievici, G, 90/76^v

2.1.2. În tiparele anterioare, în pozi ia S sau OD pot apărea i un subiect sau un obiect direct „intern”:

- (22) „Pentru aceea **s-au chemat numele** locului aceluia **Plânsuri**”, BB, cap. II, 174⁵
- (23) „pentru aceea **se cheam numele ei Izvorul celuia ce s roag**”, BB, XV, 186¹⁹
- (24) „i s **cheam numele** lui: **Cuvântul lui Dumnezeu**”, BB, XIX, 930¹⁴,
- (25) „care s **cheam** l tine te **acestu nume s renis**, iar slavone te **predsfelii te**, iar le e te e **niosfiin unii**”, Neculce, L, 212.

De observat, în (25), includerea în pozi ia NP a unor componente metalingvistice apar inând altor limbi (latine te, slavone te, le e te).

2.2. Al doilea tipar sintactic îl constituie **structurile perifrastice**, la fel de vechi ca și verbele de sub 2.1., alcătuite dintr-un verb „suport” + substantivul *nume*, tiparul variind sintactic în funcție de natura sintactico-semantică a verbului-suport, și anume:

(a) **verbe agentive a pune, a da, a scorni + substantivul nume + OI:**

- (26) „i-au **pusu nume** de cîlugărie Pahomie”, Ureche, L, 148
 (27) „ce-au fost fruntea de oameni au ales și i-au trimis la împărăție, **scornindu-le nume** de oameni mari în țara Lească.”, Costin, L, 107
 (28) „și i-au **pus numele** Avimeleh”, BB, VIII, 180³²
 (29) „-au dat și un copil la împăratul, de l-au botezat și **i-au pus și nume** copilului **Leopold**, pe numele împăratului”, Neculce, L, 35.

Foarte interesant exemplul (29), unde apare clar deosebirea între *a boteza*₁ „a supune ritualului de botez” și *a boteza*₂ „a pune nume de botez”, sensul (2) fiind ulterior.

(b) **verbe nonagentive: posesivul a avea, cu relația sinonimică între a avea numele = a-i fi numele (a avea nume, a avea pre nume, a-i fi numele) și verbele ergative a lua, a purta, a dobândi (a lua/a purta nume/a dobândi un nume):**

- (30) „Deci **am un frate** de tată **pre nume** Du<mi>tru; o igancă **pre nume** uchiia, VIII, Testament, *J. Olt, 12 aprilie [1591–1600], DÎVR, 5
 (31) „De pe acele vremi **are nume** de-i **dzic** Mihai crai.”, Costin, L, 49
 (32) „cîrora domnii și ri **sînt numele** aceștea: Liguria, T scana, Umbria, Sabina, La ium”, Costin, DNM, 245
 (33) „acest nume **au dobîndit** după Flac”, Costin, DNM, 249
 (34) „în fine, din cauze necunoscute nouă, el **poartă** în unele limbi **numiri** creștine din calendar: în Pirineii orientali «Santa Catharina»”, Hasdeu, MER I, 620.

Interesant și exemplul (31), care evidențiază relația dintre expresia perifrastică *a avea nume* și verbul *dicendi a-i zice*, ceea ce are ca efect atragerea contextuală a expresiei perifrastice în clasa verbelor *dicendi*.

2.3. **A treia clasă** o constituie verbele tranzitive derivate de la substantiv sau în relație cu substantivul (*nume – a numi, botez – a boteza, poreclă – a porecli*)¹, obținute prin încorporarea, în radicalul verbului, a rolului Tem, încorporare care are ca efect schimbarea structurii sintactice: *a pune/da nume + OI > a numi + OD*:

- (35) „și **numi** pre el, într-o ziua aceea, Ierovaal, **zicînd**: «Judecata a lui Vaal»”, BB, VI, 178³²
 (36) „mearse și luă odoile lor și **le numi pre eale** „Odile lui Iair”, și Navan mearse și luă pre Caath și satele ei și **numi pre eale** „Navoth”, dentru numele lui”, BB, XXII, 121^{42, 44}
 (37) „Tribalii ce-i **poreclim bulgarii**”, Ureche (în Pan Dindelegan, 1968).
 (38) „toți pînă acum **îl numescu** dux Moscovie”, PrC (în Pan Dindelegan, 1968).

Vezi și structurile reflexive ergativizate:

¹ În aceeași categorie se vor încadra mai târziu împrumuturile *a denumi, a intitula*.

- (39) „care s **numesc** în latinescul dialect *gerundia i supina*”, Eustatievici, G, 107/93^r
- (40) „Ce fel de stih este acesta? [...] Pentru ce s **nume te iroicesc?**”, Eustatievici, G, 145/126^v
- (41) „c **ne numim cre tini**”, Antim, P, 93/22
- (42) „iar celalt parte a stihului, care s **nume te caden ia**”, Eustatievici, G, 140/122^r.

Cu subiect sau cu obiect direct intern:

- (43) „, i au surpat pre ea i **au numit numele** cet ii Surpare”, BB, I, 173¹⁷⁻¹⁸
- (44) „, i **au numit numele** cet ii: Dan, întru numele lui Dan, tat lui lor”, BB, XVIII, 188²⁹
- (45) „, i n scu muiarea fecior i **numi numele** lui Sampson”, BB, XIII, 184²⁴.

Verbele se folosesc, ca i cele anterioare, ca reproducând un component din discursul direct, chiar dac nu sunt verbe prototipice de vorbire direct . Leg tura cu utilizarea lor ca verbe ale vorbirii directe apare transparent în construc ii în care ele se coreleaz cu un verb „dicendi” (vezi 35). Trebuie observat, de asemenea, cum reflexivizarea (39-42) schimb , de fapt, statutul sintactico-semantic al verbului, trecându-l spre un tipar ergativ.

3. Rela ia cu alte verbe care primesc dou compliniri nominale

Scoatem din discu ie situa iile în care una dintre compliniri este OI; avem în vedere numai nominalele cu form cazual de Acuzativ sau form nemarcat de N-Ac, ceea ce s-a numit *caz direct/X*¹).

3.1. O pozi ie special au verbele cu obiect direct i obiect secundar.

Ele prezint un element comun cu tiparul analizat sub 2.1: Ca i verbele „denumirii”, verbele cu obiect secundar sunt verbe de tip „dicendi” (exceptând *a trece*² i, în unele contexte, *a înv a*³), verbe care introduc:

fie, par ial, forma discursului direct (semnul indic absen a conectorului):

- (46) „Atunce **i-au întrebat** vizirul pe boieri pentru Gligorie-vod , **unde s afl** i, de i-ar scrie, **oare n-ar vini?**”, Neculce, L, 35
- (47) „, i **i-au întrebat**, merge-or cu dânsul la Moscu au ba”, Neculce, L, 252;

fie construc ia din vorbire indirect , situa ie în care apar **conectori diferen ia i** în func ie de tipul de enun transpus:

– pentru un enun **declarativ** (*a pârî, a pomeni*), **c** , **cum c** , **precum c** ;

¹ Cf. Pan Dindelegan (2009a).

² Face excep ie verbul *a trece*, care ajunge la un tipar cu dou obiecte prin alunecarea de la o construc ie locativ cu o realizare prototipic ca GPrep („, i **i-au trecut** pre to i **preste Nistru**”, Neculce, L, 255) la una cu o realizare atipic de GN legat direct („, i s r dice to i Bugigenii s **-i treac Dun rea** în cee parte”; Neculce, L, 246).

³ În unele folosiri, i a înv a poate ap rea ca verb dicendi/de declara ie, atât pentru a introduce discursul direct (*El m înv a: „F numai a a!”*), cât i pentru a introduce discursul indirect (*El m înv a s fac numai a a*).

- pentru un enunț **directiv/imperativ** (*a înv a, a ruga, a sf tui, a pofti/a pohti*): **s** ;
- pentru un enunț **interogativ parțial** sau **total** (*a întreba*): **dac , de**.

- (48) „i-i **pârâe** la Poart **c** sunt haini”, Neculce, L, 283
- (49) „i **l-au pârât** la veziriul Gin Alui-pa a **cum c** este hain, agiunsu cu moscalii”, Neculce, L, 283
- (50) „de-**au pârât** pre veziriul **precum c** s-au agiunsu cu moscalii”, Neculce, L, 268
- (51) „câte eu **v înv u** pre voi ast zi s face i”, BB, IV, 127²
- (52) „**Pohtim** pre milostivul d<u>mn<e>dz u **s** d ruiasc dumatle mult s n tate i bun pace”, SB, 43, 85⁴
- (53) „D ci **rugâm** pre domnile vostre ca pre ai no tri dulci i milostivi priatini **s** v m<ilo>sti s face bine [...]”, SB, 446¹¹⁻¹²

fie echivalente (pro-fraze) ale enunțului din vorbire direct, realizate ca pronume cu valoare generală sau ca substantive cu valoare generală (adesea, sub forma unui complement intern – 59, 60):

- (54) „**Alta** rog pre domneta”, DÎVR, XXXII, 128
- (55) „Pomenil amu i-i înva **toate**”, CV, 168⁶ (*apud* Pan Dindelegan, 1968)
- (56) „i **aceasta** înva pre noi Dumnezeu, **s nu inem pizm**”, CC₂, 47¹¹⁻¹² (*apud* Pan Dindelegan, 1968)
- (57) „**Aceasta** poftesc pe dumneata”, ISB, 70²⁷,
- (58) „**Alta** iarâ **pohtim** pre dumn ta”, SB, 43, 85⁸
- (59) „i-au aflat vreme a-l pârî **feliuri de feliuri de pârî**, Neculce, L, 52
- (60) „l-au înv at vizirul pe tain s cerce pentru **pâra ce-l pârâs**”; Neculce, L, 124
- (61) „i **alte multe ca aceste îl pârâs** ciocoi”, Neculce, L, 377

fie „reziduuri” din discursul direct (prin elipsa unor componente):

- (62) „ca s **învea e** pre ei [s fac] **r zboiu**”, BB, III, 174².

Interesant este exemplul (62), care indică mecanismul alunecării – prin elipsă – spre alt tipar sintactic, cu OSec realizat nominal, și nu propozițional.

3.2. O alt clas de verbe este cea a verbelor de „calificare”¹, verbe care, contextual, primesc citiri ale „calității” și care, de asemenea, sunt verbe ale discursului raportat (*a accepta, a admite, a declara, a denun a, a descrie, a pretinde, a recunoa te, a taxa, a vesti*). Exceptând a pomeni, a mări „a preaslăvi” (exemplele 63–64), care apar și în limba veche, celelalte realizări sunt din perioada modernă (sfârșitul secolului al XIX-lea; sunt interesante, pentru că indică alunecarea de la un verb „dicendi” la un alt tipar de verb (verb „de calificare”):

- (63) „i pârî tuturor r u de dânsul, **i-l pomeniè de domnu bun**”, Neculce, L, 153
- (64) „Eretici spurca i [...] **îl măriia** pe Cain **de patriarh** lor i zicea c cu cale au omorât Cain pre frate-s u”, N. Costin (în DLR)

¹ Cf. Pan Dindelegan (2009b).

- (65) „texte din epoca imperial îl calific **de inaequale conjugium**”, Hamangiu, Nicolau, DR, 307
- (66) „Carol Vogt [...] declar **de fal** legea biogenetic a paralelismului”, ARHIVA, II (în DLR)
- (67) „d. Bari [...] ne-a denun at **de cosmopoli i**; d. P. Gr di teanu, în Revista contemporan , **de germanizatori**”, Maiorescu, C, 334
- (68) „Lambridie îl descrie **de cel mai viteaz**”, C p ineanu, MR (în DLR) etc.

Ca i verbele din **2.2.**, sunt verbe ale discursului raportat, cu o **anumit limitare** a tipului de enun reprodus la unul **declarativ** (ca atare, conectorii selecta i sunt **c** , **cum c**). Dar, spre deosebire de **2.2.**, aici apare, cu rol dezambiguizator, prepozi ia **DE** a „calit ii”, ceea ce orienteaz , f r echivoc, lectura componentului preluat din discurs direct spre una „predicativ ”.

4. Concluzii

4.1. Nu am vrea s se cread din aceast prezentare c **toate** verbele cu dublu obiect au aceea i istorie derivativ , implicând o alunecare de regim care pleac de la construc ia cu discurs direct.

Au statut total diferit verbele cu dublu obiect din subclasa: *a alege, a avea, a da, a lua, a pune, a ridica* etc. Vezi construc ii ca:

- (69) „**s - puie** domnu cine le va pl cea lor den râte lor”, DÎVR, XLVIII, 35
- (70) „precum Pop Lazar **au avut** muere pre Dómna Malina, fata Simi”, DÎVR, CXIII, 73
- (71) „**da-i-voiu** lui pre Asha, fata mea, f meaie lui”, BB, I, 173¹²⁻¹³
- (72) „ i **au luat** pre featele lor loru f mei”, cap. III, 174-175⁶
- (73) „**s - ridice** pre unul dintre dân ii domnu”; Neculce, L, 311,

care nu sunt de tip „dicendi” i care au drept caracteristic posibilitatea de a realiza atât contexte cu tranzitivitate forte, ale c ror obiecte directe au tr s tura [+ Definit], cât i contexte cu tranzitivitate slab , ale c ror obiecte directe au tr s tura [- Definit, + Proprietate], ceea ce permite alunecarea spre contexte cu dublu complement (când verbul î i ata eaz ambele vecin t i).

Extrem de interesant este construc ia cu ambele nominale nedeterminate (73), amândou nominalele primind lectura [+ Proprietate]:

- (74) „, i- i ales **doamn fat de boier** de ara noastr ”, Neculce, L, 135.

4.2. Exceptând tipul **4.1.**, care nu are nicio leg tur cu discursul raportat, **trei clase distincte** de verbe cu dou componente nominale au un element comun: calitatea lor de a fi, la origine, verbe „dicendi”, verbe care, într-o form sau alta, permit introducerea discursului citat (introducere integral sau numai fragmente/reziduuri din acesta).

Calitatea lor comun de verbe „dicendi” le d disponibilitatea de a- i ata a un al doilea component nominal, care, în func ie de rela ia cu alte componente ale verbului „dicendi” i de pozi ia sintactico-semantic a componentului nominal din structura „citat ” (pozi ie argumental sau pozi ie predicativ), acoper fie pozi ia OSec, fie CPO sau PS.

Din prima caracteristic deriv i disponibilitatea acestor verbe de a se recategoriza: – r mân tranzitive, dar admit dublu obiect: OD + OSec (**3.1.**):

– se intrazitivizează (pierd calitatea de tranzitiv), devenind verbe atributive (verbe cu complement predicativ): *a zice*, *a spune* (2.1.a, b); în cazul lui *a chema*, r mîne tranzitiv, dar dobînde te complement predicativ (2.1.c, d).

În cazul special al verbelor „denumirii”¹ (2.1.), i alte mecanisme sintactice facilitează recategorizarea, implicit, alunecarea spre alt sens: tergerea poziției S/impersonalizarea (cu rezultatul *îi zice/îi spune*) i ergativizarea (cu rezultatul: *se cheamă*, *se nume te*).

BIBLIOGRAFIE

- Pan Dindelegan, Gabriela, 1968, „Regimul sintactic al verbelor în limba română veche”, *Studii i cercet ri lingvistice*, XIX, 3, p. 265–296.
- Pan Dindelegan, Gabriela, 2009a, „Morfosintax i semantic : pe marginea cazului simbolizat ca „X””, în Zafiu, Croitor, Mihail (eds.) 2009: 207–214.
- Pan Dindelegan, Gabriela, 2009b, *Despre de-ul „calit ii”*, în Zafiu, Stoica, Constantinescu (eds.), 2009: 711–720.
- Roibu, Melania, 2008, Mijloace lingvistice de realizare a funcției metacomunicative în limba română , *tez de doctorat, Facultatea de Litere, Universitatea Bucure ti (ms.)*.
- Zafiu, Rodica, Blanca Croitor, Ana-Maria Mihail (eds.), 2009, *Studii de gramatică . Omagiu Doamnei Profesoare Valeria Gușu Romalo*, Bucure ti, Editura Universității din Bucure ti.
- Zafiu, Rodica, Gabriela Stoica, Mihaela N. Constantinescu (eds.), 2009, *Limba română . Teme actuale*, Bucure ti, Editura Universității din Bucure ti.

CORPUS

- Antim, P = Antim Ivireanul, *Predici*, ediție critică , studiu introductiv i glosar de G. trempel, Bucure ti, Editura Academiei, 1962.
- BB = Biblia lui erban Cantacuzino, tipărită în 1688, retipărită după 300 de ani în facsimil i transcriere, Bucure ti, Editura Institutului Biblic i de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1988.
- CC₂ = Coresi, *Carte de învățur* , 1581, publicat de Sextil Pușcariu i Alexie Procopovici, Bucure ti, Atelierele Grafice Socec, 1914.
- Coresi, *Tetraevanghel = Tetraevanghelul tipărit de Coresi*, Brașov 1560-1561, comparat cu *Evangeliarul lui Radu de la Mînice ti*, 1574, ediție alcătuită de Florica Dimitrescu, Bucure ti, Editura Academiei, 1963.
- Costin, L = Miron Costin, *Letipose ul rîi Moldovei de la Aron vod încoace*, în *Opere*, ediție critică cu un studiu introductiv, note, comentarii, variante, indice i glosar de P. P. Panaitescu, Editura de Stat pentru Literatură i Art , 1958, p. 41–201.
- Costin, DNM = Miron Costin, *De neamul moldovenilor*, în *Opere*, ediție critică cu un studiu introductiv, note, comentarii, variante, indice i glosar de P. P. Panaitescu, Editura de Stat pentru Literatură i Art , 1958, p. 241–274.
- DA = Academia Română , *Dicționarul limbii române* (seria veche), DE, Editura Academiei.
- DÎVR = *Documente i însemnări românești din secolul al XVI-lea*, Text stabilit i indice de Gheorghe Chivu, Magdalena Georgescu, Magdalena Ioniș , Alexandru Mare i Alexandra Roman-Moraru, Introducere de Alexandru Mare , Bucure ti, Editura Academiei, 1979.
- DLR = Academia Română , *Dicționarul limbii române* (seria nouă) – intrările, Editura Academiei.
- Eustatievici, G = Dimitrie Eustatievici Brașoveanul, *Gramatica rumânească* , 1757, ediție, studiu introductiv i glosar N. A. Ursu, Bucure ti, Editura științifică , 1969.

¹ Nu ne-a interesat aici distincția dintre CPO i PS, mai exact dintre structuri matriciale i derivate, avînd în vedere că, în fond, structurile aici analizate sunt obținute prin reorganizare sintactică (prin atașarea enunțului raportat).

- Hamangiu, Nicolau, DR = C. Hamangiu, Matei G. Nicolau, *Dreptul roman*, volumul I, Bucure ti, Editura Libr riei SOCEC, 1930.
- Hasdeu, EMR = B. Petriceicu-Hasdeu, *Etymologicum Magnum Romaniae. Dic ionarul limbei istorice i poporane a românilor*, edi ie îngrijit i studiu introductiv de Grigore Brâncu , Bucure ti, Editura Minerva, vol. III, 1976.
- Iorga, IR= N. Iorga, *Istoria românilor din Ardeal i Ungaria*, Editura Casa coalelor, 1915.
- Maiorescu, C = Titu Maiorescu, *Critice*, Bucure ti, Editura pentru Literatur , 1966.
- Neculce, L = Ion Neculce, *Letopise ul rii Moldovei i O sam de cuvinte*, text stabilit, glosar, indice i studiu introductiv de Iorgu Iordan, Bucure ti, Editura de Stat pentru Literatur i Art , 1959.
- PrC = Academia Român , *Pravilniceasca condic 1780*, edi ie critic , Bucure ti, Editura Academiei, 1957.
- SB = *Lettres roumaines de la fin du XVIe et du début du XVIIe siècle tirées des archives de Bistritza (Transylvanie)*, ed. A. Rosetti, Bucure ti, Arhivele Grafice Socec, MCMXXVI.
- Ureche, L = Grigore Ureche, *Letopise ul rii Moldovei*, Texte stabilite, studiu introductiv, note i glosar de Liviu Onu, Bucure ti, Editura tiin ific , 1967.
- Varlaam, R = Varlaam, *R spunsul împotriva catihismusului calvinesc*, edi ie critic , studiu filologic i studiu introductiv de Mirela Teodorescu, Bucure ti, Editura Minerva, 1984.

Les verbes « dénominatifs » et leur relation à d'autres verbes construits à deux objets – regard spécial sur la langue ancienne

L'auteur examine spécialement le statut syntaxique des verbes «**dénominatifs**», utilisés pour introduire la «**dénomination**» d'un individu/d'une entité (type : **Îl** cheam **Popescu**, litt. «**on l'appelle Popescu**», **Îi** zice **Popescu**, litt. «**on lui dit Popescu**» / «**Il s'appelle Popescu**»). Les verbes «**dénominatifs**» appartiennent, de point de vue syntaxique, à la classe à deux objets. (V + OD / OI + CPO, où CPO = complément prédicatif de l'objet).

L'auteur constate un trait commun pour trois classes sémantiquement et syntaxiquement distinctes de verbes à deux objets, qui consiste en leur origine des verbes nommés «**de déclaration**», donc des verbes utilisés pour introduire le «**discours rapporté/cité**». Ce trait commun explique leur disponibilité pour la «**récatégorisation**» (pour changer leur type syntaxique). Parmi ces trois classes de verbes à deux objets, seuls les verbes «**dénominatifs**» fonctionnent comme «**présentateurs**» des constituants métalinguistiques, c'est-à-dire qui annoncent le début du code métalinguistique.

Les faits de la langue ancienne contiennent des étapes intermédiaires de langue et permettent d'expliquer en transparence le mécanisme de changement du statut syntaxique et sémantique des verbes.